

Militaire Spectator.

Vrijdag, den 7^{den} Junij.

De *Militaire Spectator* verschijnt op onbepaalde tijden. Men abonneert zich voor 10 nummers, bij alle Postdirecteuren en Bockhandelaren, door het geheele Koninkrijk à f 2,25, franco per post. De Jaargang zal de 40 nummers niet te boven gaan. Alle inzendingen geschieden, franco, aan de Uitgevers BROESE & Comp. te Breda, met het opschrift: *Voor den Militairen Spectator*.

HOOG GEVOEL

VAN BEWONDERING BIJ DEN BLIK OP DE
DAPPERE VERDEDIGING DER CITADEL
VAN ANTWERPEN, IN 1832.

(Uit het *Hannoversches Militairisches Journal*, 1stes Heft 1833.)

Men kent te regt aan de geschiedenis en aan het beoefenend onderzoek der oorlogen, behalve de eigendommelijke waarde in het groote en voor het geheel, nog de belangrijke eigenschap toe, dat door dezelve alle beschouwingen van tafereelen, die op *daadzaken* berusten, van de zoodanige afgezonderd en gelouterd moeten worden, die meer met den gloed der *verbeeldingskracht* prijken, en, in weêrwil van hare betooverende krachten, dien *vasten grond*, en bij gevolg ook de *uitvoerbaarheid* missen.

Vaar is de lezer of hoorder, die niet met bewondering en innige deelneming het verhaal van de overschoone *verdediging der citadel van Antwerpen* heeft vernomen? Hier moeten voor een' oogenblik alle staatkundige kleuren verbleeken, om voor de onverdeelde erkenning plaats te maken, welke zoo veel offering, zoo veel volharding in 's menschen borst moet wekken! Hoe zwakker onze eigene bewustheid, hoe weifelender de toestand van ons gemoed was, om zulk eenen heldenmoed op ons zelve toe te passen, zoo veel te hooger klimt ons gevoel, zoo veel te vuriger is onze bewondering en verbazing. Want daarin vooral ligt de beslissende tooverkracht van het verhevene en buitengewone, dat een ieder, zonder uitzondering, zich door hetzelfde geboeid gevoelt, al ware het soms tegen wil en dank, en met de bewustheid van persoonlijk nadeel. Leert ons niet zelfs de ondervinding, dat men ook aan *misdadige waagstukken*, bij welke koeheid en veêrkracht tot den hoogsten trap opgevoerd worden, zijne *bewondering* niet vermag te ontzeggen, waar slechts *verbazing* moest plaats hebben?

Hoe veel hooger toch moet men de verachting des doods schatten bij eene geringe bezetting, die voor de hoogste goederen van dit leven - *vaderland-trouw* - en *eer* - zich ten offer kan brengen! Het ligt buiten het bereik mijner pen, om zelfs maar een beknopt tafereel van dit hoogst gedenkwaardige wapenfeit te schetsen: daartoe zal zich zonder twijfel een met grootere geestkracht uitgeruste, en voor deze overwaardige taak meer

berekende onderzoeker laten vinden. Maar het is toch wel der moeite waardig, om eenige belangrijke punten, op welke men niet te dikwijls, niet te dringend kan heen wijzen, hier nader te doen uitkomen, juist om dat derzelve waarheid en bondigheid maar al te ligt aan verdonkering blootgesteld is.

Voorerst heeft ook het *tegenwoordige geslacht* aanschouwelijk en overtuigend ontwaard, dat daadkracht en koeheid, gezinszins door de Europesche beschaving overbodig geworden of vernietigd zijn, gelijk men zeer verkeerd vreesde; (1) en ofschoon de nieuwe geschiedenis uitmuntende voorbeelden van de dapperste verdediging van vestingen of forten oplevert (2), zoo heeft toch dit bijzondere voorval met zulk eene verrassende kracht op een ieder gewerkt, dat zelfs de sceptici of twijfelaren van alle partijen, het gewigt der versterkte plaatsen beter inziende, niet zonder genade als weleer over alle vestingen den staf zullen breken, om dat de laatste oorlogen hen al te ras tot algemeene stelregels ten opzichte der vestingen mogen verleid hebben. (3) Zulke treffende bewijzen zullen toch, hoop ik, het oordeel voorzigtiger, en de verdediging der vestingen als mogelijkker en eervoller laten verschijnen, dan het meestal geacht wordt.

Ten tweede heeft de organisatie van *nationale legers* eenen nieuwen en gewigtigen triumpf behaald; daar de met regt bewonderde verdedigers der citadel, gelijk men weet, grootendeels (volgens hunnen stand en dienstdtijd) niet tot de permanente staande legers behoorden, die men ons in de nieuwste tijden, met buitensporige loftuitingen *als de eenigste ware beschermers van het regt en van den troon* heeft geschetst.

(1) Kan men wel nog schitterender voorbeelden aanhalen, dan die van onzen onsterfelijken *van Speijk*, of van de *Canaris*, of *Miaulis* der Grieken?

De Vertaler.

(2) B. v. Gaeta, Saragossa, Maagdenburg, Muviedro, de Willemstad en meer.

De Vertaler.

(3) Vooral in den oorlog van 1806 en 1807, waar een zeventiental van vestingen op eene bijna ongelooftelijke wijze in 's vijands handen viel, b. v. Spandau, Stettin, Küstrin, Maagdenburg, Hameln, Nieuburg, Schweidnitz, Neisse, Kosel, Glatz enz.

De Vertaler.

Wanneer de morele overtuiging van eene regtvaardige zaak en van de noodzakelijkheid elken verdediger des vaderlands bezielt, van den veldheer af tot op den laatsten trein-soldaat, dan kan ook zulk een gevoel de nog ontbrekende kunstvaardigheid en het gebrek aan dienstjaren ten volle vergoeden, bij dat gedeelte der bevolking, dat in krijgsgewoel en oorlogsmoed juist niet zijn grootste behagen scheidt; en de organisatie van zulk een leger behoeft niets anders dan eenen kundigen en tevens schranderer aanvoerder, om van gelijke heldendaden verzekerd te zijn, die de tijdgenooten en de nakomelingschap met bewondering vervullen, al ware ook de uitkomst niet door het geluk begunstigd, gelijk ook hier het geval was.

Eindelijk, *ten derde*, heeft deze weërgalooze verdediging der citadel van Antwerpen een schitterend tijdvak voor een wapen geschapen, dat op zich zelve en in tijd van vrede voorzeker dien schitterenden glans mist, en even weinig op die stille en massieve kracht aanspraak kan maken, die men aan het voetvolk en aan de ruitery toekent: waardoor dan ook de uitgaven voor dat wapen, naar den uiterlijken maatstaf alléén beoordeeld, somtijds onevenredig mogen gerekend worden. Maar juist om die reden, dat het in tijd van vrede, ja zelfs in menig een' veldtogt, aan de artillerie niet vergund is, hare veerkracht en werking altoos onder gunstige omstandigheden te vertoönen, zal het betoog van het schitterende dier uitwerkingen, wanneer alle omstandigheden dit wapen begunstigen, hier op de rechte plaats staan, wanneer de artilleristen en de ingenieurs zoo dikwijls in hunnen, - slechts voorbereidenden-werkkring over het hoofd gezien en miskend worden, wanneer de gevaren, die hen bedreigen, minder in het oog vallen en bijna voor weinig beduidend doorgaan, dan mogen zij toch wel met een regtmatic zelfgevoel op zulke betrekkingen zich beroepen, die den aard en het gewigt van hunne dienst in het helderste daglicht plaatsen.

Wie zal het mij niet moeten toestaan, dat het een hooghartig doel niet alléén, maar ook een waardig beroep is, om met eene tienmaal geringere magt vol moed het hoofd te durven bieden aan eenen vijand, die met trotsche zekerheid waant, over zulk eene burg voort te kunnen trekken, en eerst later met verbazing ontwaart, dat de middelen ter verdediging met de koenheid van den aanval volmaakt gelijk staan. Welke middelen bleven er aan het benaauwde Holland (Nederland!) nog over, om eenen koenen en overmagtigen (4) vijand met gelijke hoop op eene goede uitkomst de spits te durven bieden, dan de koenheid hunner artillerie, ondersteund door de doel- en kunstmatige verdedigings-ontwerpen voor eene sterkte van zulk een klein bestek? Wanneer men, in de geschiedenis der veldslagen, de eigendommelijke waarde der infanterie en kavallerie zoo dikwerf en veel belangwekkender ontvouwt en betoogt, dan die der artillerie, dan is zulk een schitterend voorbeeld, als de luisterrijke

(4) Door roemzucht en staatkundige, maar ook hoogst onregtvaardige, belangen geprikkelden - vijand.

De Vertaler.

verdediging der artillerie in de citadel te Antwerpen, wel waardig, om als een merkwaardige en voldongene tegenhanger te prijken.

Al ware het ook, dat zulk een heldenmoed, niet met al den luister en de loftuitingen van den welsprekenden redenaar bekrond wierde, *daar de menigte* zoo schielijk en volgaarne naar de uitkomst alléén oordeelt: (5) al ware het, dat de spitsvondige staatkunde, in hare manie van gevoigtrekkingen, eindelijk nog zoude willen betoogen, dat de geheele heldhaftige verdediging der citadel van Antwerpen, *een werk van den diepsten vrede was geweest* - dan nog straalt de roem van het wapen, dat daarbij de hoofdrol heeft gespeeld, en de naam van den koenen en grijzen held *Chassé* aan de spits zijner bezetting, in het onvergankelijke licht der geschiedenis, en verstrekt ons tot een waarborg en merkteeken voor de gevolgen, die de ontvlamde heldenmoed van een getergd, regtvaardig en edel volk weet te scheppen, *wanneer eene heilige overtuiging van regt, plicht en eer allen bezielt!*

G.

III.

OVERDEKTE

OF GEBLINDEERDE BATTERIJEN.

Il est évident que toute défense derrière des obstacles doit être relative à l'attaque qu'ils subissent et recevoir absolument ses lois de ce que fera l'ennemi pour les surmonter.
Mémoires sur la fortif. perpendiculaire p. 21.

Derzelve constructie moet de meest mogelijke eenvoudigheid, kracht, onvernietbaarheid, spoedige opstelling of verplaatsing aanbieden, derzelve voornaamste doel, onuitdoofbare reversuren en dekking.

Deze batterijen zijn, als geene blijvende werken, naar evenredigheid kostbaarder dan de overwelfde permanente batterijen, vooral indien dezelve, zoo als meestal voorgeschreven is, van vierkant bezaagd hout moeten vervaardigd worden, hetwelk ons echter geen vereischte toeschijnt, daar *rondhout* hier dezelfde tijdelijke diensten bewijst; ook kan de binnenbekleding, in plaats van planken wanden, uit *horden* bestaan; te meer, wijl bij de proeven te *St. Omer* (1796) bleek, dat de gespijkerde planken door den dreun los raakten.

De *rijzing* in het blindaadje, tot het sneller ontlasten van

(5) Hoe geheel anders, en vooral hoe billijk en regtvaardig, Koning *Willem* deze heldhaftige verdediging wist te beoordeelen, en te waarden, blijkt ten volle uit de buitengewone, en zoo wel voor den Souverein als voor den grijze held vereerende wijze, op welke hij den verdediger der citadel beloofde! *De Vertaler.*

C. F. H.

Wanneer de morele overtuiging van eene regtvaardige zaak en van de noodzakelijkheid elken verdediger des vaderlands bezielt, van den veldheer af tot op den laatsten trein-soldaat, dan kan ook zulk een gevoel de nog ontbrekende kunstvaardigheid en het gebrek aan dienstjaren ten volle vergoeden, bij dat gedeelte der bevolking, dat in krijgsgewoel en oorlogsmoed juist niet zijn grootste behagen scheidt; en de organisatie van zulk een leger behoeft niets anders dan eenen kundigen en tevens schranderer aanvoerder, om van gelijke heldendaden verzekerd te zijn, die de tijdgenooten en de nakomelingschap met bewondering vervullen, al ware ook de uitkomst niet door het geluk begunstigd, gelijk ook hier het geval was.

Eindelijk, *ten derde*, heeft deze weërgalooze verdediging der citadel van Antwerpen een schitterend tijdvak voor een wapen geschapen, dat op zich zelve en in tijd van vrede voorzeker dien schitterenden glans mist, en even weinig op die stille en massieve kracht aanspraak kan maken, die men aan het voetvolk en aan de ruitery toekent: waardoor dan ook de uitgaven voor dat wapen, naar den uiterlijken maatstaf alléén beoordeeld, somtijds onevenredig mogen gerekend worden. Maar juist om die reden, dat het in tijd van vrede, ja zelfs in menig een' veldtogt, aan de artillerie niet vergund is, hare veerkracht en werking altoos onder gunstige omstandigheden te vertoönen, zal het betoog van het schitterende dier uitwerkingen, wanneer alle omstandigheden dit wapen begunstigen, hier op de rechte plaats staan, wanneer de artilleristen en de ingenieurs zoo dikwijls in hunnen, - slechts voorbereidenden-werkkring over het hoofd gezien en miskend worden, wanneer de gevaren, die hen bedreigen, minder in het oog vallen en bijna voor weinig beduidend doorgaan, dan mogen zij toch wel met een regtmatic zelfgevoel op zulke betrekkingen zich beroepen, die den aard en het gewigt van hunne dienst in het helderste daglicht plaatsen.

Wie zal het mij niet moeten toestaan, dat het een hooghartig doel niet alléén, maar ook een waardig beroep is, om met eene tienmaal geringere magt vol moed het hoofd te durven bieden aan eenen vijand, die met trotsche zekerheid waant, over zulk eene burg voort te kunnen trekken, en eerst later met verbazing ontwaart, dat de middelen ter verdediging met de koenheid van den aanval volmaakt gelijk staan. Welke middelen bleven er aan het benaauwde Holland (Nederland!) nog over, om eenen koenen en overmagtigen (4) vijand met gelijke hoop op eene goede uitkomst de spits te durven bieden, dan de koenheid hunner artillerie, ondersteund door de doel- en kunstmatige verdedigings-ontwerpen voor eene sterkte van zulk een klein bestek? Wanneer men, in de geschiedenis der veldslagen, de eigendommelĳke waarde der infanterie en kavallerie zoo dikwerf en veel belangwekkender ontvouwt en betoogt, dan die der artillerie, dan is zulk een schitterend voorbeeld, als de luisterrijke

(4) Door roemzucht en staatkundige, maar ook hoogst onregtvaardige, belangen geprikkelden - vijand.

De Vertaler.

verdediging der artillerie in de citadel te Antwerpen, wel waardig, om als een merkwaardige en voldongene tegenhanger te prijken.

Al ware het ook, dat zulk een heldenmoed, niet met al den luister en de loftuitingen van den welsprekenden redenaar be kroond wierde, *daar de menigte* zoo schielĳk en volgaarne *naar de uitkomst alléén oordeelt*: (5) al ware het, dat de spitsvondige staatkunde, in hare manie van gevoĳgtrekkingen, eindelijk nog zoude willen betoogen, dat de geheele heldhaftige verdediging der citadel van Antwerpen, *een werk van den diepsten vrede was geweest* - dan nog straalt de roem van het wapen, dat daarbij de hoofdrol heeft gespeeld, en de naam van den koenen en grijzen held *Chassé* aan de spits zijner bezetting, in het onvergankelijke licht der geschiedenis, en verstrekt ons tot een waarborg en merkteeken voor de gevolgen, die de ontvlamde heldenmoed van een getergd, regtvaardig en edel volk weet te scheppen, *wanneer eene heilige overtuiging van regt, plicht en eer allen bezielt!*

G.

III.

OVERDEKTE

OF GEBLINDEERDE BATTERIJEN.

Il est évident que toute défense derrière des obstacles doit être relative à l'attaque qu'ils subissent et recevoir absolument ses lois de ce que fera l'ennemi pour les surmonter.
Mémoires sur la fortif. perpendiculaire p. 21.

Derzelve constructie moet de meest mogelijke eenvoudigheid, kracht, onvernietbaarheid, spoedige opstelling of verplaatsing aanbieden, derzelve voornaamste doel, onuitdoofbare reversuren en dekking.

Deze batterijen zijn, als geene blijvende werken, naar evenredigheid kostbaarder dan de overwelfde permanente batterijen, vooral indien dezelve, zoo als meestal voorgeschreven is, van vierkant bezaagd hout moeten vervaardigd worden, hetwelk ons echter geen vereischte toeschijnt, daar *rondhout* hier dezelfde tijdelijke diensten bewijst; ook kan de binnenbekleding, in plaats van planken wanden, uit *horden* bestaan; te meer, wijl bij de proeven te *St. Omer* (1796) bleek, dat de gespijkerde planken door den dreun los raakten.

De *rijzing* in het blindaadje, tot het sneller ontlasten van

(5) Hoe geheel anders, en vooral hoe billĳk en regtvaardig, Koning *Willem* deze heldhaftige verdediging wist te beoordeelen, en te waarden, blijkt ten volle uit de buitengewone, en zoo wel voor den Souverein als voor den grijze held vereerende wijze, op welke hij den verdediger der citadel beloofde! *De Vertaler.*

C. F. H.

den rook, (1) hoewel bij gemetselde overwelfde-batterijen navolgenswaardig, indien zulks zonder eenig nadeel op 1 vijftiende à 1 tiende der lengte of diepte kan gebragt worden, is echter bij houten constructiën af te raden, aangezien alle stijlen *verschillende* hoogten bekomen, waardoor eene hechte en spoedige ineenpassing of verplaatsing vermoelijk, en, al zijn ook de voorwerpen genommerd, evenwel, de samenstellende deelen en voorraad stukken compliceert. Daar nu ook, bij deze van achteren reeds geheel opene geschutstellingen, eene rijzing van 0,30 el, gelijk in het Fransch model, de ontlasting des rooks niet zoo aanmerkelijk kan bespoedigen, noch de blindering versterken, zoo willen wij liever de luchtigheid op eene andere wijze, namelijk door het verminderen van eenige onnoodige middenstijlen en het geven van 0,49 el minder diepte, trachten te bevorderen, en daarom eene *gelijke hoogte* aannemen, waardoor ook het opleggen in de magazijnen vereenvoudigd wordt; mitsgaders eene krachtigere minder kostbare constructie dan het Fransch model. (2)

De plaatsen, waar wij dezelve bestemmen, zijn:

- 1°. Eene op de linker gebrokene ravelijns-face; of bij gewone ravelijnen, op 1 vierde der lengte van deze facen, van de saillant af te rekenen, voor 2 lange 12 ponders.
- 2°. Eene op de regter face, idem.
- 3°. Eene voor de *afronding* of *pan coupé* van het ravelijn, voor 2 kanons van 6 pond en 1 lange- of veld-houwtiser van 15 duim; laatstgenoemde in het midden. De meer hechte constructie en voorzorgen, die wij dezelve voorschrijven, veroorlooven ons ook deze derde batterij op het kapitaal, als met directe of frontvuren werkende, tegen den belegeraar voor te stellen.

De vereischten omtrent de borstweér, kommandement, walgang en embrasuren, ter plaatse, waar geblindeerde batterijen zullen geconstrueerd worden, zijn hier dezelfde als voor de overwelfde batterijen.

Alleen merken wij nog aan, dat het *raam* of de *koker*, voor de monding der embrasure te construeeren, van de geblindeerde batterij *geheel afgezonderd* moet zijn; als ook dat de beddingen niet met het lichaam der blindaadje in aanraking mogen komen.

Ofschoon, onzes oordeels, eene gewone met fascinenworsten bekleede en welverankerde embrasure, geene andere voorzieningen noodig heeft, dan ter breedte van 2,50 à 3 ellen met blinderings-boomen van 0,35 el middellijn, of met platen, zwaar 0,40 en 0,10 à 0,15 el, overdekt te worden, welke op eene *zool*

(1) Te *St. Omer*, ontlaste zich de rook binnen 2 à 3 minuten, zonder dat ook deszelfs aanwezigheid eenigen hinder in de bediening toebrengt en nogtans waren de middenstijlen bijna aaneensluitend gesteld (voor de *drie* rijen ten getalle van 32); de rook zal dus, in ons ontwerp nog te minder de manipulatie verhinderen, noch eene daaruit voortvloeiende vertraging, in de bediening der stukken, te weeg brengen.

(2) *Cormontaigne*, mém. pour la défense p. 38.

of *sloof*, zwaar 0,40 en 0,10 el, gelegd worden, ten einde de embrasure-kruinen er niet door te beschadigen, zoo willen wij nogtans eene constructie van houten kokers voor de mondingen dezer embrasuren opgeven, die, door derzelver meer eenvoudige en krachtige samenstelling, welligt de voorkeur boven de gewone ramen zal verdienen.

Deze *koker* wordt van *tien* duims eiken deelen vervaardigd, en bestaat uit eene geknotte piramide, lang 2,40 ellen, geheel den vorm der embrasure volgende en glad van binnen. Ieder der 4 gelijkvormige zijvlakken, van gezegde lengte, inwendig breed aan de opening of monding 0,66 en aan het buiteneind 1,20 el, zal door hechte scharnieren, op de buitenzijde aan te brengen, over de lengte in tweeën vouwbaar worden, waardoor de behandeling in het spoedig aanbrengen vereenvoudigd wordt, en een der beschadigde zijvlakken zonder timmerwerk door een voorraad-stuk onmiddellijk kan vervangen worden. Ieder half zijvlak kan nu ook uit één stuk hout vervaardigd worden, lang 2,40, breed bij de monding 0,33 en van voren 0,60 el. Voor de 4 zijvlakken zijn dus 8 dubbele scharnieren benoodigd, hebbende die van het *zoolstuk* en *bovenvlak* wederzijds vaste ijzeren ooren of ringen; terwijl de scharnieren der *staande* of *wangvlakken* aan de uiteinden ijzeren *pennen* van 0,15 lengte en 0,03 el middellijn hebben.

Om hetzelfde te plaatsen, begint men het *zoolstuk* te ontvouwen, dan de staande vlakken, waarvan de beschreven pennen juist door de ooren van het *zoolstuk* komen, vervolgens het *zolderstuk* met deszelfs ooren, passende op de pennen der *wangvlakken* gelegd, en de doorschietende einden der pennen, des verkiezende door een schaarbout gesloten, welke embrassuurkoker alsdan in 3 minuten tijds kan gesteld worden.

Constructie der overdekte of geblindeerde batterij.

De batterij is voor elken vuurmond inwendig lang 6, breed als de overwelfde en hoog 2,30 ellen. (3) Is men, niettegenstaande hetgeen wij daarover reeds gezegd hebben, gehecht aan eene achterwaartsche rijzing der blindaadje van 0,25 à 0,30 el, gelijk het Fransch model, zoo kan men de sloven en onderleggers, op derzelver lengte van 6 ellen, reeds deze helling geven, door deze daartoe, bij den voet van het binnentalud der borst, weer 0,25 à 0,30 el in de wal te doen zinken.

Wij zullen hier de constructie-deelen en oprigting derzelve als voor eene batterij van 2 vuurmonden beschouwen, daar er voor batterijen van een grooter aantal vuurmonden slechts eene

(3) Het Fransche model is lang 20 Fransche voeten = 6,49 el; de breedte ongeveer 14 voeten = 4,50 el en de hoogte 8 voeten = 2,57 el; doch *Cormontaigne* merkt zelf aan, dat de hoogte en verdere afmetingen wel iets minder kunnen genomen worden; en, dat daardoor meer dekking en andere voordeelen ontstaan, behoeft geen betoog.

Aangezien één 24 ponds kanon op belegerings-affuit in batterij, alhier ongeveer 3,5 el lengte inneemt en hetzelfde 1 à 1,50 el stellende, ziet men, dat eene diepte van 6 ellen ook ruim voldoende is.

vermeerdering dezer gelijkvormige constructie-deelen vereischt wordt.

Langs den voet van het binnen-talud der borstweer en op 6 ellen evenwijdig aan hetzelfde, worden over de breedte in twee, daartoe ter diepte van 0,45 el, uitgegraven sleuren, twee greinen *zandplaten*, ieder lang 9,50, breed 0,35 à 0,40 en dik 0,10 el gelegd; daarna, volgens de diepte der batterij en regthoekig op den borstweer-kruin, de drie *onderleggers* van dennen of greinen hout, ieder lang 6,35, in middellijn 0,35 en van midden op midden 4,35 ellen; zoodanig dat deze, als fondering, der 3 gebinten aan den achterkant gelijks den walgang komen. In deze *onderleggers* zullen 7 *gaten*, ieder breed en diep 0,12 el, en midden op midden 0,90 el gemaakt worden.

De 21 benooidige *stijlen*, liefst van eiken, essen of beuken hout, zullen ieder lang zijn, zonder de pennen, 1,95 el, in middellijn 0,35 el en met de 2 eindelingsche *pennen* (welke in de beschrevene *gaten* moeten passen) 2,19 ellen. De *tusschenruimte* dezer *stijlen* is dus 0,55 el; waardoor men van de eene geschutstelling naar de andere kan gaan, den rook zich kan uitbreiden en hetwelk de dreuning minder op de verbindingen doet werken dan bij middenschoten van nagenoeg aaneensluitende boomen, gelijk in het Fransch model; trouwens, de kracht van deze eindelings gestelde 21 *stijlen* is zoo groot, dat de val der zwaarste bommen daartegen geheel onbeduidend is. Deze *stijlen* loodregt op de *onderleggers* in de *gaten* gesteld zijnde, worden daarover onmiddellijk de drie *bovenleggers*, geheel gelijk aan de *onderleggers*, gebragt. Om den *derden*, worden de pennen dezer *stijlen* in de *gaten* der *bovenleggers* en alzo door 7, bevorens bereide, eiken houten pennen (lang 0,40, in middellijn aan het dikke 0,04 en aan het dunnen eind 0,02 el) opgesloten; waartoe alzo ook de *gaten* door de *bovenleggers* en door de pennen der *stijlen* te voren moeten geboord worden.

De *binnen-wanden* der *culées* en van het binnen-talud of kniestuk worden, met *horden* of met *fascinen-worsten*, dadelijk achter de *stijlen* afgesloten en de *zijvleugels* aangeaard met dunne lagen en wel aaneengestampt.

Tusschen de eindelingsche *stijlen* der *zijvleugels*, komen *steekschoren* (dus 4 in getal), welke diagonaals-gewijze twee aan twee in omgekeerde rigting geplaatst worden. Zij hebben ongeveer de lengte van 2,03 ellen, in middellijn 0,35 el en, met spieblokken opgesloten wordende, zullen de gebinten tegen het schranken gewaarborgd zijn.

Tot de blindering stellen wij *geene geheele balken* voor, maar, om eene spoedige opstelling en verplaatsing der batterij mogelijk te maken, zelfs zonder het reeds in batterij staande geschut weg te nemen, geve men de voorkeur aan greenen of beuken platen, lang 9 à 9,50 ellen, hoog 0,40 en dik 0,10 à 0,15 el, welke aaneensluitende op kant en kruiselings over de *bovenleggers* gebragt worden en aan ieder *bovenlegger* met een aan den onderkant bevestigde openslaande ijzeren *beugel* (*collier*) vast geschroefd; hetwelk echter alleen voor de buitenste en midden blinderings-platen benooid is, en alzo slechts 9 banden. Hier over 2 vlakke lagen dezer platen, als *zoldering*, waardoor de

blindaadje eene hout-dikte 0,60 à 0,70 el heeft. De blinderings balken, bij *Cormontaigne* van 10 ellen lengte en 0,30 el middellijn voorkomende, zijn wegens de zwaarte te onhandelbaar tot eene spoedige opstelling of verplaatsing, en mogen daarenboven als blindering van geene genoegzame kracht tegen zware projectielen geacht worden. Hierna volgen 2 lagen blinderingsworsten en daarover eene laag horden, om het doorzigen der gronden van de boven-bedeekking te voorkomen; hetwelk, wanneer de blinderings-worsten onmiddellijk op de losse *zoldering* gelegd worden, door de dreuning, dadelijk zoude plaats hebben, en welke voorzorgen ook de blindaadjes der *embrasure*, op eene breedte van 2,50 à 3 ellen, gelden. Eindelijk, eene aardbedekking, ter hoogte van 2,20 ellen, met dunne lagen aange-stampt, en liefst van kleiaarde; alles met eene deklaag van wel aaneensluitende zooden met goede afwaterings-vlakken.

De vleugel-bedeekkingen en magazijntje voor de kruidkisten, zijn gelijk die der overwelfde-batterij; moettende ook hier de minste flank-bedeekking 2,20 ellen zijn.

Tot oplegging van laad- en batterij-gereedschap, kunnen in de zijwanden der *culées*, kapstok-pennen geslagen worden.

De opening der *embrasure* wordt ook hier met eene houten schuif gesloten, en overigens dezelfde dekkings-voorzorgen door aard- en wolzakken, als bij de overwelfde batterijen is opgegeven.

Eene zoodanige batterij voor 2 stukken, vereischt aan hout ongeveer 36 kubieke ellen, en zoude met de verdere onderdeelen *plus minus f* 1,100 kosten. *Twintig* man kunnen dezelve indien de grond en zooden voorhanden zijn, in 8 uren tijds opstellen, en in veel minder tijd, wanneer de boven- en vleugel-bedeekkingen door gereedliggende aardzakken kunnen geschieden.

Bij het bezigen eener zoodanige constructie, met alle de, zoo hier als vroeger bij de overwelfde batterij opgegevene, voorzorgen omtrent de slaauwhellende boven-vlakken, omtrent het maskeren en dekken tegen de rug- en revers-schoten, zal de vijand zoodanige batterijen hoogstwaarschijnlijk evenmin door directe schoten als door de bommen vernielen.

De schuinsche stelling der blindaadje, gelijk die bij *Cormontaigne* voorkomt, is moeilijk uit te voeren, van geene hechte verbinding en bij gevolg ook zelden noodzakelijk.

Indien men op de plaats eene genoegzame hoeveelheid aardzakken, horden en blinderings-platen voorhanden had, zoude men in 4 uren tijds eene vrij sterke geblindeerde nood-batterij, voor 2 vuurmonden, op de navolgende wijze, kunnen daarstellen:

Drie traversen, ieder in aanleg, lang 6 en breed 2,5 ellen, worden door horden loodregt op den binnen-kruin afgeteekend met tusschen-ruimten van 4 ellen; hierop met aardzakken muursgewijze, de traversen van 2,20 ellen hoogte en 1,50 el bovendikte gestapeld, en van boven wederom met een platte laag horden gedekt; alsdan de blinderings-platen met een of twee lagen horden, en daarboven de aardzakken tot op 1,50 à 2 ellen hoogte. Hiertoe zouden alzo ongeveer benooid zijn 10,000 *aardzakken*, 36 *horden*, ieder lang 2,50 en breed 1,50 el, en 80 à 120 blinderings-platen, ieder lang 6, hoog 0,40 en dik 0,15 à 0,10 el.

M...

OVER DE BELOONINGEN

DER DAPPEREN EN DE GEDENKTEEKENEN, AAN
HELDENBEDRIJVEN TOEGEVVD.

Tweede artikel.

Versolg van n°. 38.

V. Dus ontwaart men ook op de promenade van Berlijn, een schoon gedenkteeken der dankbaarheid, in het standbeeld van den beroemden Pruisischen generaal veldmaarschalk, den vorst *Leopold van Anhalt Dessau*, den held van Turin en Malplaquet, den overwinnaar bij Kesselsdorf, den verbeteraar der krijgskunst en der krijgskunst, (b. v. door de invoering der ijzeren laadstukken.) Wist in de XVIIde eeuw de groote keurvorst *Frederik Willem*, zijne beroemde veldheeren *Hallard*, *Sparr*, *Weiler*, *Schöning* of *Barfuss* naar hunne verdiensten te waarden en te beloonen, *Frederik de Groote* en *Frederik Willem III*, bezaten oneindig meer middelen, om aan uitmuntende militaire verdiensten ook uitstekende eerbewijzen toe te kennen. Merkwaardige voorbeelden van groote wapenfeiten en welverdiende belooningen vindt men in *Dörfling*, *Schöning* en *Froben*. *Dörfling* immers, de zoon van een boer, had het kleermakers handwerk begonnen, ging tot den krijgsveld over, en werd een der helden van *Frederik Willem*, na den geheelen dertigjarigen oorlog in alle rangen bijgewoond te hebben. Wij vinden hem, in het jaar 1642, als generaal majoor in Zweedsche dienst en van 1654 tot 1695 bij alle veldtogten van *Frederik Willem*. In het jaar 1670 werd hij generaal veldmaarschalk, en in 1677 opper-gouverneur van alle Pommersche vestingen. De dappere *Henning*, weleer gemeen soldaat, daarna opper-officier, verwierf door zijnen heldenmoed in den slag bij *Fehrbellin*, op het slagveld zelve den adelstand, onder den naam van *Henning von Treffenfeld*, en sneuvelde als luitenant kolonel op het veld van eer.

Hans Adam von Schöning, (Keur-Saksische veldmaarschalk) werd eerst in Pruisische dienst generaal majoor, door de verovering van Anklam en Demmin, en, door zijne dappere daden bij Straalzon 1, gouverneur van Straalzon en Spandau, en later luitenant generaal en geheimraad. De edelaardige *Froben*, stalmeester van *Frederik Willem*, die in den slag bij *Fehrbellin* zijnen soeverein het leven redde, door met hem van paard te verwisselen en den zekeren dood te kiezen, werd na zijnen dood door eene prachtige lijkstatie en door gedenkpenningen geëerd, en verwierf voor zijne familie den adelstand.

VI. Maar eerst in de XVIIIde eeuw werden er ook in Pruisen ridderorden ingesteld, om dapperheid en buitengewone verdiensten te beloonen, daar men te voren slechts de Johanniter-orde of de ridders van st. Jan en vreemde of Duitsche ridders kende. Want nu ontstonden:

1. *De orde van den zwarten adelaar* (in het jaar 1701) die met en zonder brillanten werd uitgedeeld, b. v. aan eenen *Keith*, *Ziethen*, *von Dalwigk*, *von Belling*, *von Goltz*, *Sejdlitz Nassau*, *von Möllendorf*, *Schmettau* enz.
2. *De orde van den rooden adelaar* (in het jaar 1705), die eerst in drie klassen verdeeld, en voornamelijk voor buitengewone verdiensten en wapenfeiten bestemd was, en daarna eene vierde klasse voor mindere rangen kreeg. Dus verwierven het grootkruis de vorsten van Brunswijk, Hessen, Anhalt; de dappere *Kalkreuth*, die (te Eisleben geboren zijnde) tot de hooge waardigheid van generaal veldmaarschalk oplom, en door zijne verdiensten als adjudant van Prins *Hendrik*, en door groote wapenfeiten, met den

rooden en zwarten adelaar versierd, tot den grafelijken stand werd verheven, en de voornaamste veldheeren uit den bevrijdingsoorlog. Onder zoo velen, die deze orde verwierven, muntte vooral ook een *Nederlander* uit, de beroemde verdediger van *Graudenz*, in het jaar 1807, *Willem René van Courbière*, zoon van eenen Hollandschen majoor, geboren te Groningen, eerst hoofd van een vrijkorps, daarna opgeklommen tot den rang van veldmaarschalk en gouverneur van West-Pruissen, een der weinige getrouwen onder de vestings-kommandanten in de noodlottige jaren 1806 en 1807, grootkruis van den rooden en zwarten adelaar.

3. *De orde van verdiensten*, ingesteld door *Frederik den Grooten*, in het jaar 1740, meestal op het slagveld of onmiddellijk na den slag uitgedeeld. Na den slag bij *Torgau*, schonk de Koning aan elk eskadrons-chef van het kurassier-regiment *van Span*, de verdienst-orde, en betaalde aan de soldaten 300 rijksdaalders voor elk veroverd stuk. Dezelfde eer genoten de staf-officieren en ritmeesters der twee kurassier-regimenten, Prins *Wilhelm* en van *Walldau*, na den slag bij *Czaslau*. Niet minder uitstekend beloonde *Frederik de helden van Kesselsdorf* (1745) of het dappere regiment *van Jeetz*; daar hij niet slechts aan alle opperofficieren en kapiteins de verdienst-orde schonk, maar ook aan dit korps een nieuw en fraai zegel verleende, met het opschrift: «slag van Kesselsdorf» (1745.) De luitenant-generaal *van Herault*, verwierf na den slag bij *Ottmachau*, de verdienst-orde, en bij *Kosel* den zwarten adelaar en een fraai landgoed; de generaal majoor *Vechtländer*, na den slag bij *Hohenfriedberg*, den adelstand te gelijk met de verdienst-orde, even zoo als de generaal *Ruesch*; en de generaal *Dumoulin* werd met den zwarten adelaar en 5,450 daalders aan pensioenen begiftigd. Wie ziet niet met genoegen zulke dapperen, die tevens groote krijgskundigen zijn, gelijk een *Tempelhoff*, met de verheffing tot den adelstand en den zwarten adelaar beloonen? Hoe vele eerbewijzen ontvingen niet een *Saldern* (luitenant generaal en gouverneur van Maagdenburg), een *Wedel*, (luitenant generaal en staatsminister), een *Prittwitz*, (luitenant generaal en ridder van den zwarten adelaar), een *Warnerij*, (ridder van de verdienst-orde en krijgskundig schrijver), een *Möllendorf*, (luitenant generaal en ridder van de verdienst-orde en den zwarten adelaar) en zoo vele anderen, voor hunne groote wapenfeiten? Ook de beroemde huzaren generaal *Paul van Werner*, de held van *Reichenbach* en de bevrijder van *Colberg*, verwierf (ofschoon hij een geboren Hongaar was) den rang van luitenant generaal, de orde van verdiensten, en eene fraaije graftombe te *Pitschin* in Silezië, na Oostenrijk 29 en Pruisen 35 jaren gediend te hebben. Verwierf niet even eens de dappere en kloeke *Tauernzien*, de vader, de heldhaftige verdediger van *Breslau*, een fraai gedenkteeken voor de poort van *Schweidnitz*, bestaande in een Sarkophaag van marmer, op welken *Bellona* rust, met de beeldtenis van den held, en twee bas-reliefs, betrekkelijk tot de verdediging van *Breslau* in 1760?

De beroemde luitenant generaal *van Nassau*, de veldmaarschalk *van Schwerin*, de luitenant generaal *van Münchow*, en de luitenant generaal *van Gessler*, (na den slag van *Hohenfriedberg*) werden, behalve zoo vele andere eerbewijzen, nog door de verheffing tot den gravenstand beloond. Frankfort aan den Oder prijkt (behalve de fraaije graftombe van den hertog *Leopold van Brunswijk*, die als een offer zijner reddende menschlievendheid bij de overstroming van 1787 in den Oder verdrong) met de grafnaald van den held en dichter, majoor *van Kleist*, die, in den noodlottigen slag bij *Kunnersdorf* doodelijk gekwetst zijnde, aan zijne wonden overleed.

Rhijnsberg eerde niet minder het aandenken aan den beroemden Prins *Hendrik van Pruissen*, broeder van *Frederik M.*, een' der helden van *Striegau* en *Praag*, die voor *Pruissens* grootheid vocht, en zijn leven voorts aan de wetenschappen en vooral aan de krijgskunst wijdde.

Onder zoo velen, die *Frederik* tot den adelstand verheef, verdient vooral ook de heldhaftige musketier *David Kraul* geroemd te worden, die, bij de bestorming van den *Ziskaberg*, de eerste op het veroverde bastion was, aan den vijandelijken kanonnier de brandende lont uit de hand rukté, en terstond tot luitenant en baron *Kraul von Ziskaberg* werd benoemd, terwijl de vorst van *Anholt-Dessau* eenen *eredegen* en de Koning zelf zijn port d'épée aan den held schonk.

VII. Maar niet minder dan *Frederik de Groot*e, eerde en beloonde ook *Frederik Willem III*, zijne helden uit den bevrijdings-oorlog van *Duitschland*, in de gedenkwaardige jaren van 1813 tot 1815, door nieuwe eervolle instellingen, en door uitstekende blijken van vorstelijke en tevens nationale dankbaarheid. Op de groote plaats onder de lindeboomen te *Berlijn*, liet hij de fraaiste standbeelden oprigten aan drie zijner beroemdste veldheeren.

1. Aan den heldhaftigen *Lebrecht von Blücher*, geboortig van *Rostock*, prijkende reeds met den eernaam van maarschalk *Voorwaarts*, den ridder der *Pruissische* monarchie, den bevrijder van *Duitschland*, wiens grijze schedel de lauweren, aan de *Katzbach*, bij *Leipzig* en bij *Waterloo* behaald, versierden; den *Pruissischen* *Achilles*, die met het volste regt tot *vorst* werd verheven onder den naam van *vorst Blücher van Wahlstadt (h)*, en wien men als ridder van *Silezië* en de geheele *Pruissische* monarchie, een groot ijzeren standbeeld te *Breslau*, op de naar hem genoemde *Blüchersplaats*, oprigte, met het opschrift:

«Met God! voor Koning en Vaderland! den veldheer «*Blücher*, en aan het leger, de *Sileziërs*, (1813—1815).»

Dat de grijze *Blücher* door bijna alle monarchen van *Europa* met de hoogste orden werd versierd; dat *Frederik Willem III*, hem tot grootkruis van zijne ridder-orden maakte, en hem de orde van het ijzeren kruis met brillanten omzet toezond; dat Keizer *Alexander* hem eenen met de kostbaarste steenen versierden gouden *eredegen*, als den bevrijder van *Duitschland*, vereerde; dat de prins regent te *London* hem zijn, rijk met brillanten versierd, borstbeeld omhing, de steden *Oxford* en *Hamburg* hem het burgerregt schonken, de stad *Berlijn* 1816 gouden medailles op zijne luisterrijke overwinningen liet slaan, en ook zijne geboortestad *Rostock* hem op de *Blüchersplaats* een standbeeld van brons liet oprigten. Dit alles bewijst ons ten overvloede, dat hij in de jaarboeken der geschiedenis in alle tijden als een der helderste sterren zal schitteren. Het geheele *Pruissische* leger, nam na zijnen dood (12 Sept. 1819), gedurende acht dagen den rouw aan.

2. Aan den dapperen *Bülow*, den held van *Grossbeeren*, *Dennewitz* en *Waterloo*, die als opperbevelhebber van het vierde legerkorps zoo krachtig de zege bij *Waterloo* had beslist, en die door zijnen dankbaren Souverein eerst met de verdienst-orde, daarna met verscheidene grootkruisen versierd, en eindelijk tot *graaf van Dennewitz*, verheven werd; terwijl ook hij, gelijk *Blücher*, met de hoogste orden van andere monarchen werd vereerd.
3. Aan den edelaardigen, dapperen en kundigen *Scharnhorst*, die eerst in *Hanoveraansche* dienst uitmuntte, en door de vinding, om verrekijkers met mikrometers voor het gebruik in den oorlog toe te stellen, roem verwierf: maar ook later in *Pruissische* dienst lauweren plukte, en als luitenant-generaal in 1813, aan zijne wonden in den slag bij *Lutzen* ontvangen, overleed.

(h) *Wahlstadt*, proosty op het *Silezische* slagveld aan de *Katzbach*.

Maar deze drie standbeelden waren niet de eenigste beeltoningen, door *Frederik Willem III* uitgedeeld!

4. De beroemde *Neidhart von Gneisenau*, de verdediger van *Colberg*, *Blüchers* rechterhand; held en diplomaat, werd, om zijne buitengewone verdiensten, door de verheffing tot den gravenstand met eene dotatie van 10,000 rijksdaalders jaarlijksche inkomsten, en door den rang van generaal der infanterie beloond; terwijl
5. De brave en welberadene *Tauenzien*, (zoon van den dapperen verdediger van *Breslau*) de veroveraar van *Torgau* en *Wittenberg*, den eernaam van *graaf van Tauenzien-Wittenberg* verkreeg, en de dappere
6. *Graaf von Kleist*, (*Emil. Frederik*), de held van *Culm* en *Nollendorf*, met den eernaam *Kleist von Nollendorf*, den rang van generaal der infanterie, en verscheidene landgoederen in *Halberstadt* werd begiftigd. De rang van veldmaarschalk, de verdienst-orde en andere hooge orden vielen den held ten deele, die ook bij *Leipzig* en *Laon* zegepraalde, en bij *Claye*, op den 29sten Maart 1814, zelf met eene brigade een voorwerk stormenderhand veroverde.
7. Ook ter eere van den prins *Ludwig Frederik van Pruissen*, (of *Louis* zoon van den prins *Ferdinand*), die, in het noodlottige jaar 1806, als een der eerste en glansrijkste offers voor vaderland en vrijheid, in den slag bij *Saalfeld* sneuvelde, heeft men te *Wölsdorf*, bij *Jena*, een fraai gedenkteeke opgerigt. Eindelijk heeft ook *Frederik Willem III*.
8. Den beroemden generaal *York* tot aandenken van het gevecht bij *Wartenberg*, waar de landweer met zoo veel heldenmoed de vijandelijke verschansingen bestormde (3 October 1813) den eernaam van *York van Wartenburg* gegeven.

Het merkwaardigste gedenkteeke voor de dapperen blijft in alle gevallen:

Het groote krijgs-gedenkteeke op den Tempelhofersberg bij Berlijn.

Dit allermerkwaardigste gedenkteeke werd op den 30sten Maart 1821 zeer plegtig ingewijd. De garnizoenen van *Berlijn* en *Potsdam*, met het 6de regiment kurassiers, stonden in slagorde tegenover het monument, en aan de prachtige kruisnaald zelve zag men de talrijke deputatien van alle regimenten van het Koninklijke leger, de Koninklijke familie, de hooge staatsbeambten, de generaals, de ministers, de geestelijkheid en andere personen van rang, benevens de meer verwijderde groote volksmenigte.

Alle kleinere gedenkteeke, van welke wij vroeger spraken, in torenvormige gedaante, hebben eene hoogte van 28 voeten; het groote gedenkteeke heeft, zonder de trappen, 60 voeten, en rust op een achthoekig steenen voetgestel, hetwelk een verhoogde terras (van 78 voeten diameter) rondom het monument vormt, dat zich met 11 om den achthoek loopende steenen trappen verheft. Op dit terras heeft men het hoogste punt in den omtrek van *Berlijn*, van hetwelk men eene uitgebreidheid van 7 tot 8 mijlen kan overzien. Het ontwerp tot dit heerlijk gebouw is door den geheimen opperbouwwaad *Schinkel* gemaakt; en al het g. t. werk is in de Koninklijke ijzergietterij met de grootste kunst en naauwkeurigheid tot stand gebragt. Het geheel vormt een hoog gebouw, uit spitse, met loofwerk versierde, torens zaamgesteld, in de gedaante van een kruis en van eene-hoog boven de andere zich verheffende-torens-spits voorzien, van waar de *Tempelhofersberg* thans *Kruisberg* genoemd wordt.

Aan de 12 hoeken van dit kruisvormige toren-gebouw zijn nissen aangebragt, aan de twaalf vermaardste veldslagen van den bevrijdings-oorlog van 1813 tot 1815 gewijd; en elke nis heeft haren bijzonderen genius der overwinning, wiens gedaante en houding op de gewigtigste voorvallen toegepast is.

De vier hoofdbalken van het kruis vertoonen de vier hoofdgebeurtenissen van den bevrijdings-oorlog:

1. De 1ste groote veldslag van dezen oorlog, *Gross-Görschen* 2 Mei 1813.
 2. De beslissende veldslag, of de groote volkeren slag, *Leipzig* 18 October 1813.
 3. De slag aan de *Montmartre*, en de verovering der hoofdstad, *Parijs* 30 Maart 1814.
 4. De laatste groote veldslag, die den vrede bewerkte. *Belle Alliance* of *Waterloo*, 18 Junij 1815.
- Tusschen deze groote veldslagen ziet men in de acht overige Nissen alle andere belangrijke veldslagen.
5. *Gross-Beeren*, 23 Augustus 1813.
 6. *Katzbach*, 26 Augustus 1813.
 7. *Kulm*, 30 Augustus 1813.
 8. *Dennewitz*, 6 September 1813.
 9. *Wartenberg*, 3 October 1813.
 10. *La Rothière*, 1 Februarij 1814.
 11. *Bar sur Aube*, 27 Februarij 1814.
 12. *Laon*, 9 Maart 1814.

Aan het onderste gedeelte van dit fraaije gedenkteeken, dat aller harten voor vorst en vaderland moet doen ontvlammen, en nieuwe helden moet scheppen, leest men, beneden den slag van *Gross-Görschen*, het navolgende, van edelaardigheid en dankbaarheid getuigende, opschrift:

«De Koning aan het volk, dat op zijne roepstem hooghartig goed en bloed voor het vaderland offerde, aan de gevallen tot een aandenken; aan de levenden tot erkentenis; aan toekomende geslachten tot nastreving!»

VIII. Doch ten bewijze, dat men niet slechts in hoogere rangen de dapperheid eerde en beloonde, maar integendeel aan het vaste beginsel gehecht was: «dat men waren moed, beleid en dapperheid, in alle rangen, moet huldigen» kunnen zoo vele, ten deele nieuwe, instellingen en openlijke gedenkteeken verstrekken, waarvan wij slechts eenige der meest belangrijke hier zullen aanhalen.

1. De instelling van de orde van het ijzeren kruis, in het jaar 1813, (in vier klassen verdeeld) die bij de toenmalige algemeene geestdrift der Pruisische bevolking niet slechts tot moed en dapperheid ontvlamde, maar ook de zedelijke strekking bij het leger duurzaam maakte.
2. De nieuwe *Johanniter-orde*, in het jaar 1812 ingesteld, tot bijzondere belooningen voor degenen, die zich aan den Koning of aan het Koninklijke huis bijzonder verdienstelijk gemaakt hebben, gelijk de prins van Pruisen, Hessen, e. a. en de nadere omgevingen van den Koning.
3. Het algemeene eere-teeken, in 1814 ingesteld, en in twee klassen verdeeld, bestaande in eere-medailles uit het veroverde geslacht, eene voor hen, die tegen den vijand opgetrokken zijn, en eene tweede voor militairen en militaire beambten.
4. Gouden en zilveren eere-medailles of gedenkpenningen voor gedenkwaardige bedrijven, en eeredegens.
5. Burgerlijke bedieningen bij gevorderde jaren, of wanneer men tot de dienst niet meer bekwaam geacht wordt, behalve het genot van het volle pensioen b. v. ambtshoofdmansschappen en proostden.
6. Pensioenen; met een maximum voor 25 volle dienstjaren.
7. Naalden en andere gedenkteeken, ter eere van gesneuvelde veldheeren, officieren, of geheele legerkorpsen. Dus heeft men
 - a. Eenen *Obelisk*, voor de bij *Culm* en *Nollendorf* in 1813 gesneuvelde, te *Culm* opgericht, met het opschrift: «De gevallen helden eert dankbaar Koning en Vaderland! Zij rusten in vrede! *Culm*, den 30sten Augustus 1813.»
 - b. Een andere *Obelisk* werd ook voor de gesneuvelde bij *Gross-Görschen* (1813) opgericht.
 - c. Een derde te *Rhijnsberg*, voor Pruisische generaals, en

d. Een vierde te *Charlottenburg*, aan de Spree voor de gesneuvelde in den bevrijdingsoorlog van 1813 tot 1815, waar zich ook het fraaije gedenkteeken voor de edelaardige en vaderlandlievende Koningin *Louise* van Pruisen bevindt.

XI. *Oostenrijk* en het overige *Duitschland* hebben niet minder in alle tijden aan ware verdiensten en ook de dapperheid gehuldigd, ofschoon de gedenkteeken voor groote mannen en voor gesneuvelde eerst van latere tijd waren. Ook hier waren de belooningen door ridder-orden, gedenken eere-teeken, eere-degeng, en later door standbeelden, gedenkzuilen en grafnaalden aan de verdiensten geëvenredigd: en bijzondere vereerende instellingen kenmerkten steeds de dankbaarheid van vorst en volk. De groote *Maria Theresia* en de Keizers *Joseph II* en *Frans II*. hebben onder al de souverainen van *Oostenrijk* het meest uitgemunt in het waarderen hunner veldheeren, en in het beloonen der dapperen in alle rangen. Dat men in dit Keizerrijk hoofdzakelijk:

1. De ridderorden als eene uitstekende belooning der dapperen beschouwde, spreekt van zelve. Hiertoe behoorden voornamelijk:
 - a. De orde van het gulden vlies, een der oudsten en eerwaardigsten, reeds in het jaar 1430 door *Philips den Goeden* van *Bourgondie* gesticht, doch niet bij uitsluiting voor de dapperen alléén, maar voor uitstekende verdiensten, voor hooge rangen en waardigheden, enz. Onder de groote veldheeren, met de gulden vlies-orde versierd, roemen wij te regt eenen *Montecuculi*, prins *Eugenius* van *Savoije*, graaf *Palfy* van *Erdödi*, graaf von *Traun*, prins van *Lichtenstein*, graaf *Wilhelm van Neuperg*, prins *Joseph von Saksen-Hildburghausen*, graaf van *Brouwne*, luitenant generaal van *Guasto*, e. a.
 - b. De orde van *Maria Theresia*, gesticht in het jaar 1757, uit grootkruisen, kommandeurs en ridders bestaande, met de zinspreuk: «*Fortitudini*» (aan de dapperheid.) Hierbij is tevens de bepaling gemaakt, dat de grootkruisen, (70 in getal) 1,500 guldens jaarlijks genieten, 100 van de kommandeurs, elk 600 guldens en 100 van de ridders, elk 400 guldens. Onder de grootkruisen noemen wij de beroemde veldheeren *Daun*, (den held van *Colin* en den *Oostenrijkschen Fabius*) *Laudojn*, (den held van *Hochkirchen* en *Kunnersdorf*), *Frans*, graaf van *Nadasti*, *Joseph Fr. van Lascy*, (veldmaarschalk in den ouderdom van 39 jaren en kanselier van de *Maria Theresia* orde), den generaal der artillerie *Frid. Georg* graaf van *Wied*, (een der helden van *Colin*); onder de ridders den generaal veldmaarschalk luitenant von *Zettwitz*, de twee Ieren en generaals in *Oostenrijkschen* dienst graaf von *Nugent* en *Macquire*, den beroemden verdediger van *Tyrol*, markies von *Chasteler*, (de prins von *Schwarzenberg*, en andere helden uit den bevrijdings-oorlog werden in grooter getal tot grootkruisen en ridders benoemd.)
 - c. De militaire orde van *Elisabeth Theresia*, reeds in 1750 door deze Keizerin gesticht, en in het bijzonder voor opper-officieren, waaraan ook aanzienlijke pensioenen verbonden waren: deze orde is in 1771 vernieuwd, en tevens tot belooning der dapperheid, gepaard aan lange dienstjaren, bestemd.
 - d. De Koninklijk-Hongaarsche *Stephanus-orde*, gesticht door *Maria Theresia* in 1764, voor adellijke personen, die zich aan het vaderland of den burgerstaat verdienstelijk hebben gemaakt: bestaande uit grootkruisen, kommandeurs en ridders, onder welke de prins van *Lichtenstein*, de vorst *Octavius Aeneas Piccolomini d'Arma*

- gona*, generaal der artillerie, de *Esterhazij's*, *Palfj's*, e. a. verdienen genoemd te worden.
- c. De orde van de ijzeren kroon, te Milanen, in het jaar 1805, voor het Koninkrijk Italië gesticht, en in 1816 gewijzigd, ter belooning voor *verknochtheid aan den monarch*, pogingen ten beste des vaderlands en groote daden in 3 klassen.
2. Onder de bijzondere instellingen ter belooning van dapperheid, trouw en vaderlandsliefde in de Oostenrijksche staten, neemt te regt:
- a. Het burgerkruis voor de gedenkwaardige jaren 1814 en 1815 gesticht, de eerste plaats in. Deze, in navolging van de Pruisische orde van het ijzeren kruis ingestelde orde, blijft eene der schoonste en eervolste herinneringen aan de algemeene geestdrift der Duitschers voor vrijheid en onafhankelijkheid, waardig het moedige nageslacht van *Herman* en zijne germanen, en bestaat uit grootkruisen, gouden kruisen en zilveren kruisen; voor den held *Schwarzenberg*, en het dappere leger van 1814 en 1815.
- b. *Eere-medailles* van goud en zilver, ingesteld voor officieren, onder-officieren en soldaten, met de bepaling, dat de gouden eerepenningen voor *uistekende daden* worden toegestaan, en de soldij van den rang of graad verdubbelen; terwijl de zilveren gedenkpenningen voor betoonde dapperheid, en voor wonden op het slagveld bestemd zijn, en eene vermeerdering der soldij om de helft bewerken.
- c. *Verhoogde pensioenen en soldijen*, behalve de ridderorden, of ook 2, 5 tot 9 maanden extra soldij in buitengewone gevallen voor de onder-officieren en soldaten.
- d. *Burgerlijke bedieningen en rustposten*.
- e. *Verhooging der pensioenen* voor de weduwen der gesneuvelde officieren.
- f. Opvoeding der weezen van gesneuvelde officieren, in militaire scholen, en vrouwelijke gestichten voor officiersdochters, b. v. te Harnas bij Wenen, te Praag.
3. *Verheffing tot den adelstand, en tot den rang van graaf*. De geschiedenis der Oostenrijksche oorlogen geeft ons vele en schoone voorbeelden van zulke belooningen der dapperen. Dus werden de barons van *Serini* (*Zrinij*), van *Caroli*, (generaal der kavallerie), van *Harsch* (generaal der artillerie) om hunne bijzondere militaire verdiensten tot graven verheven, en de generaal der kavallerie *Spork*, die eerst tot vrijheer verheven was, naderhand nog door de grafelijke waardigheid beloond. Op eene niet minder eervolle wijze werd de veldmaarschalk *Ernst Dieterich*, marschall van *Biberstein*, de held van Hongarijën, Italië, Saksen en de Nederlanden, na de dappere verdediging der vesting *Ollmütz*, in den zevenjarigen oorlog (1758) tegen de Pruisen, door de Keizerin *Maria Theresia*, tot de *graafelijke waardigheid* verheven, terwijl dezelfde Keizerin, ten einde den moed en de trouw der burgers van *Ollmütz* te beloonen, al de leden van den raad tot den adelstand verhief. Reeds vroeger had Keizer *Leopold I*, den dapperen baron van *Dünwald*, wegens zoo vele proeven van moed en beleid, vooral tegen de Turken in het jaar 1675, door de verheffing tot de grafelijke waardigheid en den rang van generaal der kavallerie, op eene uitstekende wijze beloond.
4. *Verheffing tot de Vorstelijke waardigheid*. Deze werd in vroegere eeuwen, toen Duitschland eenen Keizer, en nog geene Koningen had, geheel als uitvloeisel der den Keizer toekomende regten beschouwd, gelijk ook de verheffing van hertogdommen tot Koninkrijken. Thans maken alle Koningen van dit uitstekende voorregt gebruik. Als belooning van uitstekende dapperheid en buitengewone verdiensten in den oorlog verworven, is de verheffing van den Boheemschen edelman *Albrecht van Wallenstein*, (oorspronkelijk

Wallstein) tot hertog van *Friedland* en *Mecklenburg*, tot *generalissimus* aller Oostenrijksche troepen, en *groot-admiraal*, (doch zonder vloot) eenig in haren aard, te meer, daar de toemelooze eerezucht van dien trotschen veldheer niet rustte, eer hij deze schitterende belooning ontving; terwijl de niet minder trotsche, maar wreede en bloedgierige *Tillij*, deze verheffing tot *Vorst-niet aannam*. Ook de derde held uit den dertigjarigen oorlog, *Rajmond von Montecuculi*, en de vierde, graaf *Octavio van Piccolomini*, verkregen door den schitterend beloonenden Keizer *Ferdinand*, deze hooge waardigheid, daar de eerste tot *Vorst van Melphi* en de dappere *Piccolomini*, tot *Duitschen rijksoorlog* en hertog van *Amalfi*, werden verheven. De krijgsheld graaf van *Bathijanj*, werd door Keizer *Karel VII*, met de vorstelijke waardigheid beloond, die ook den dapperen *Schulenburg*, en de twee beroemde generaals van *Schmettau* tot graven had verheven. De vorsten van *Metternich*, *Kaunitz*, *Schwarzenberg*, e. a. hadden hunne verheffing in vroegere eeuwen meer aan hunne bijzondere verdiensten in de diplomatieke of ministeriele loopbaan, dan aan groote wapenfeiten te danken.

X. *Bijzondere belooningen der veldheeren, en van andere krijgshelden in Oostenrijk*.

Was de eer de grondslag, op welken het leger van *Frederik den Grooten* gevormd werd, en *ware krijgsroem* het doel van dit wel georganiseerde leger, ook de Oostenrijksche krijgshelden der latere tijden huldigden aan deze beginselen en de bijzondere belooningen, door de Oostenrijksche soevereinen uitgedeeld, volgde meestal onmiddellijk op de uitstekende wapenfeiten der veldheeren en officieren, en even eens bij dappere daden in mindere rangen:

A. *Voorbeelden van veldheeren*.

1. Graaf *Rajmond von Montecuculi*, beroemd als veldheer en door zijn doorwrocht werk over de krijgskunst, werd na zijne heldenbedrijven bij *Triebel* en *Summershausen* generaal der kavallerie, in den oorlog tegen *Ragatzij*, veldmaarschalk na zijne schitterende overwinning bij *St. Gotthard* (1664) *generalissimus* der Keizerlijke legers, en *president* van den hof-krijgsraad te Wenen, terwijl de Koning van Spanje hem tot *ridder van het gulden olies* benoemde; en eindelijk na den vrede werd hij tot hertog van *Melphi* en *Deutschen rijksoorlog* verheven.
2. De beroemde prins *Eugenius van Savoije*, wien *Lodewijk XIV* een regiment in Franschen dienst geweigerd had, trok bij den oproerigen geest der Hongaren onder *Tökely*, naar Duitschland, trad in Keizerlijken dienst en werd voor zijne uitstekende heldenbedrijven bij *Mohacz* tegen de Turken, reeds in den ouderdom van 25 jaren *luitenant generaal*. De Koning van Spanje benoemde hem tot *ridder van het gulden olies*, en in het jaar 1693, werd hij reeds Keizerlijke generaal-veldmaarschalk. Nu eerst, maar te laat, bood hem *Lodewijk XIV* den maarschalk-staf aan: De held van *Ofen*, *Mohacz* en *Zenta*, wendde nu zijne wapenen tegen Frankrijk zelve, zegepraalde bij *Carpi* en *Chiari*, en en zelfs de groote *Catinat* (de held van *Staffarde* en *Marsaille*) werd door hem geslagen. In het jaar 1703 werd prins *Eugenius* *president van den hof-krijgsraad*. Nog luisterrijker waren de lauweren, die *Eugenius*, bij *Höchstädt*, *Turin*, *Oudenaarde* en *Malplaquet* op de Franschen behaalde, en die hem na den vrede de hooge waardigheid van *gouverneur generaal der Nederlanden* verwierven. De held kroonde zijn werk door de overwinningen bij *Peterwaradein* en *Belgrad*, en de dankbare Keizer *Karel VI*, schiep voor hem de nieuwe waardigheid van kapitein-generaal van Lombardijen.

(Het vervolg in een volgend nummer.)